

A Bolívia és Chile közötti határvita nemzetközi precedenst teremt?

Nagy Sándor Gyula

E-2015/39.

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Szerkesztés és tördelés:

Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

Fax: + 36 1 279-5701

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.gov.hu>

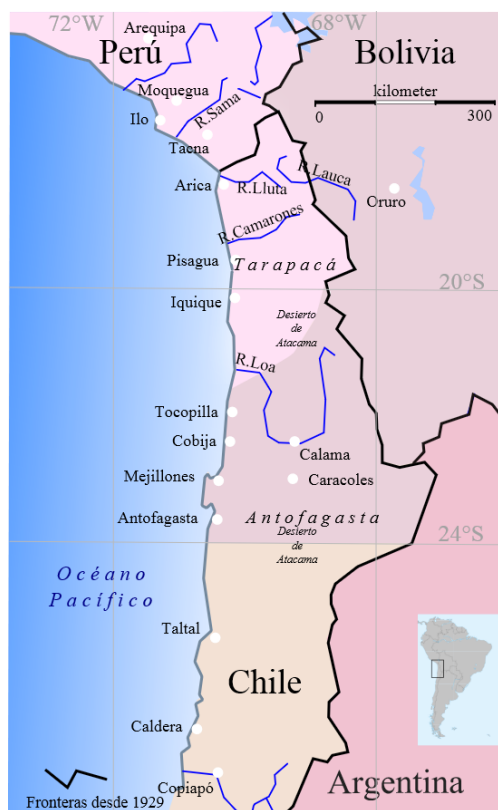
© Nagy Sándor Gyula, 2015
© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2015
ISSN 2416-0148

Joggal vetődhet fel a laikus olvasóban, hogy mi köze lehet Magyarországnak vagy Európának egy dél-amerikai határvitához. A spanyol gyarmati kötelékek lerázása és a latin-amerikai államok függetlenségének a 19. századi kivívása óta folyamatosan a határviták és a háborúk a térségben, különösen az esőerdő borította és csak néhány indián törzs által lakott vidékeken. A mostani eset azonban egy dologban nagyon eltér a többitől: ez ugyanis a nemzetközi szerződéssel lezárt, ún. csendes-óceáni háború után meghúzott és évtizedekig elismert határok nemzetközi jogi úton történő „felülvizsgálatáról” szól.

TÖRTÉNELMI HÁTTÉR

A csendes-óceáni háború (*Guerra del Pacífico*) vagy más néven a „guanó és salétrom háború” (*Guerra del Guano y el Salitre*), illetve a „10 centes háború” (*Guerra de los 10 Centavos*) egy Chile, Bolívia és Peru közötti konfliktus volt 1879 és 1883 között, amely alapvetően a salétromkitermelésben érdekelt vállalatok és Bolívia közötti vitából robbant ki. A salétrom (a puskapor egyik alapanyaga) komoly kincsnek számított a 19. század közepén. Az egész térségre jellemző rendezetlen határviszonyok azonban szükségessé tették, hogy Bolívia és Chile megállapodjon a határok pontos helyéről és a kitermelés mikéntjéről.

Erre vonatkozóan 1866-ban kötöttek is egy szerződést, amely kimondta, hogy a déli szélesség 24. fokától (ez nagyjából Antofagasta alatt húzódik) délre a chileiek termelhetik ki a salétromot. A szélességi kör pedig egyben a két ország közötti *de facto* határvonallá is vált. Az egyezmény szerint a chileiek ugyanakkor részt vehettek a kitermelésben a bolíviai oldalon is, továbbá a 23. és a 25. szélességi fok között kitermelt nyersanyagot vámmentesen szállíthatták Bolíviából Chilébe. Bár egyes elemzők úgy vélik, ez a megállapodás aránytalanul kedvezőbb volt a chileiek számára, de az érvényességét ők sem tagadják.

A megállapodás után a brit–chilei vegyesvállalatok (köztük a Nitrates and Railroad Company of Antofagasta) hatalmas erővel kezdték meg a kitermelést a határ mindkét oldalán. A britek és a chileiek viszonya nagyon szívélyes volt: Nagy-Britannia mind gazdasági, mind katonai téren támogatta és fejlesztette Chilét. Peru

azonban rossz szemmel nézte a britek régióbeli előretörését és befolyásszerzését, ezért „titkos” védelmi szövetségre lépett Bolíviával arra az esetre, ha bármely ország részéről agresszió érné valamelyiküket. Természetesen ezt a chileiek elég hamar megtudták.

Eközben Bolíviában gazdasági válság bontakozott ki az ezüst kitermelésének visszaesése és a rossz kormányzati döntések miatt, ezért a bevételek növelése érdekében az addig vámmentes salétromkitermelésre adót vetettek ki: mázsánként tíz (dollár)centet. Ennek megfizetését a kitermelő, a Nitrates and Railroad Company of Antofagasta (a chilei állammal egyetértésben) a hatályos nemzetközi szerződésre hivatkozva megtagadta. Erre a bolíviai kormány az adóhátralék pótlása fejében el akarta árverezni a cég Bolíviában lévő ingó és ingatlan vagyonát, illetve felfüggesztette a cég kitermelési engedélyét. Válaszul a chilei kormány megszállta Antofagastát. Peru megpróbált közvetíteni a két ország között, azonban az csak színjátéknak bizonyult, így 1879 áprilisára Bolívia és Peru hadban állt Chilével. A harcok során a jól felszerelt és kiképzett chilei hadsereg gyorsan elfoglalta Bolívia Csendes-óceán menti területeit, és a történelem első partraszállásos akciójával megszállta Peru fővárosát, Limát is.

Közben Argentína jelezte Chilének, hogy „szeretne megállapodni” a két ország közötti rendezetlen (patagóniai) határszakaszról. Ez burkolt fenyegetést jelentett a keleti szomszéd részéről. Az argentin elnök számításai beváltak: Chile nem vállalta a kétfrontos háborút, és gyorsan kiegyezett Argentínával, s 1881-ben megkötötték a máig érvényben lévő határegyezményüket.

Bolívia öt év alatt gyakorlatilag csődbe ment, így nem tudta folytatni a harcokat, és fegyverszünetet kért Chilétől, amely megszállva tartotta az Antofagastától Aricaig tartó tengerparti sávot. E terület elfoglalását Bolívia már az 1884-es tűzszüneti megállapodásban is elismerte, ezt csak megerősítette az 1904-es békeszerződésben. Peru már előbb (1883 végén) tűzszünetet kötött Chilével, amely Aricát és Tacnát is megszállva tartotta egészen az 1929-es békeszerződésig. Ez utóbbi megállapodás részeként Chile megkapta Perutól Arica városát és környékét, viszont kivonult Tacnából.

[Bolívia és Chile a békeszerződést](#) 1904. október 20-án kötötte meg, de azt még egy 1907-es egyezmény követte, a határok pontos kijelöléséről (delimitációjáról). A békeszerződés alapján Chile 300.000 fontsterlinges kártérítést fizetett Bolíviának az átadott területekért. Ezenkívül vállalta az Arica és a bolíviai főváros, La Paz közötti vasútvonal megépítését, valamint szabad (vám- és adómentes) kereskedelmi közlekedést az aricai kikötő és Bolívia között. Ezt a békeszerződés VI. cikke úgy fogalmazta meg, hogy Chile „a szárazföldi területén keresztül mindig széles körű és szabad hozzáférést fog biztosítani Bolívia számára a csendes-óceáni kikötőig”. Vagyis e nemzetközi jogi szolgálat alapján közös (chilei és bolíviai) vámellenőrzés mellett Bolívia vasúton (lezárt és lepecsételt vagonokban) szabadon szállíthat bármilyen árut (fegyvereket is) Antofagasta és Arica kikötőjéből Bolívia irányába.

KERESZTINDÍTÁS AZ ENSZ NEMZETKÖZI BÍRÓSÁGÁN

Bolívia 2013. április 24-én azzal a [kéressel fordult](#) az ENSZ hágai Nemzetközi Bíróságához, hogy az kötelezze Chilét arra, hogy „jóhiszeműen és eredményesen tárgyaljon Bolíviával egy olyan megállapodásról, amely teljes szuverén hozzáférést biztosít Bolíviának a Csendes-óceánhoz”. A bolíviai kormány a beadványban arra hivatkozott, hogy „Chile a nemzetközi jogban vállalt általános kötelezettségein felül a megállapodások, a diplomáciai gyakorlat és a magas rangú képviselői kijelentései révén is ígéretet tett arra, hogy tárgyalni fog Bolíviának a tengerhez való szuverén hozzáféréséről. Ennek pedig Chile nemcsak hogy nem tett eleget, de tagadja az erre vonatkozó vállalását is.” Egyébként az említett magas rangú képviselő Salvador Allende elnök volt, aki (állítólag) az akkori bolíviai elnöknek megígérte a „szuverén hozzáférést” a Csendes-óceánhoz.

Chile a beadvánnyal szemben egy igen komoly, [240 oldalas ellenvéleményt](#) (pergátló kifogást) nyújtott be 2014 júliusában. Ebben többek közt azzal érvelt, hogy a Nemzetközi Bíróságnak nincs joghatósága az ügyben, így tárgyalásra sem lehet vinni elé az ügyet – az [1948-as bogotai paktum](#) (*American Treaty on Pacific Settlement*) VI. cikke ugyanis kizárja azt a bíróság joghatósága alól, hiszen egy korábbi békeszerződés (az 1904-es) már rendelkezik a kérdéstről.

Bolívia viszont azzal érvel, hogy ugyanezen szerződés XXXI. cikke említ kivételeket, amikor is a paktumban részes amerikai államok között a következő kérdéseket illetően a Nemzetközi Bíróság kötelező joghatóságát írja elő: nemzetközi szerződések értelmezése, bármilyen nemzetközi jogi kérdés vagy a nemzetközi kötelezettségek megsértésével kapcsolatos viták. Bolívia véleménye szerint az adott ügy pontosan e szabály alá esik.

A Nemzetközi Bíróság több fordulón keresztül hallgatta meg a feleket, és szóban is kiegészítést kért az írásban benyújtott periratokhoz, majd 2015. szeptember 24-én elutasította Chile pergátló kifogását, és meghozta a per felvételéről szóló döntését.

A NEMZETKÖZI BÍRÓSÁG DÖNTÉSE A PER ELINDÍTÁSÁRÓL

A Nemzetközi Bíróság 14:2 arányban elutasította Chile pergátló kifogását, vagyis az 1948. évi bogotai paktum Bolívia által hivatkozott cikkelye alapján megállapította a saját joghatóságát. Kimondta, hogy a bolíviai indoklás helytálló, vagyis a békeszerződés által nem rendezett feltételekkel és a szerződés megszegésével kapcsolatban fennálló (chilei) gyakorlat, ráutaló magatartás és szóbeli ígérek következtében a bíróság eljárhat. A bírák külön kiemelték azonban, hogy mindez nem jelenti azt, hogy egyetértének Bolívia beadványának a céljával, vagyis az óceánhoz való szuverén hozzáféréssel.

A bolíviai kormány „ünnepest”, és győzelemként állította be a bíróság döntését, míg a chilei elnök asszony a sajtótájékoztatóján kissé drámaian – a teljes kormányával a háta mögött – próbálta magyarázni a tényeket. Arra hívta fel a figyelmet, hogy a bíróság döntése még nem jelenti azt, hogy Bolívia megnyerte volna a pert, csupán egy előkérdést tisztázott a bíróság: azt, hogy van joghatósága, így eljárhat az ügyben. Az érdemi tárgyalás majd csak ezután következik: a bíróság Chile érdemi ellenkérelmének a benyújtására 2016. július 26-át szabta a határidőnek. Azt követően lesz még egy viszontválaszadás, majd a szóbeli meghallgatás – minden-
nel együtt nagyjából 2018-ra születhet döntés az ügyben.

MAGYAR VONATKOZÁSOK

Sokakban merülhet fel a kérdés, hogy ha egy 1904-es békeszerződés teljesülését vagy megszegését vizsgálhatja a hágai Nemzetközi Bíróság, akkor az vajon nem Pandóra szelencéjét nyitja-e ki Közép-Kelet-Európában. A helyzet az, hogy nem valószínű. Ugyanis a bíróság az indoklása szerint az adott béke- (és határ) szerződés megszegésének egy másik (a bogotai) nemzetközi szerződés iránymutatásai alapján történő megvizsgálásáról döntött, nem pedig a meglévő határok felülvizsgálatáról – legalábbis a mostani határozatában. Ez persze nem jelenti azt, hogy a per végső sorban nem a chilei–bolíviai határ átrajzolásáról szól, ami viszont igen komoly és veszélyes precedenst teremthetne. A határvitában meghozandó érdemi döntésig még éveket kell várunk.